

Povzetek strokovnega srečanja za starše v sklopu praznovanj v vrtcu H. C. Andersena
na temo

»POMEN PRAVLJIC ZA OTROKE«

predavatelj: *Gregor Hartman*

16. marec 2005, Marjetica

Predavatelj od leta 1995 predava o pravljicah in po svoji kompetentnosti nadaljuje tradicijo odličnih predavateljev v sklopu Šole za starše v našem vrtcu.

Pravljica je za predavatelja predvsem most med otrokom in odraslim, most med svetom realnosti, v katerem živijo odrasli in svetom domišljije, v katerem živi otrok. To je most, kjer se srečata tradicija in sodobnost, to je most, ki združuje. Most, na katerem odrasli otroku podari darilo, ker ga imajo radi.

V uvodu je predavatelj povedal, da otrokovo doživljanje pravljice poteka v več korakih. Ti so odvisni od njegovega osebostnega razvoja; predvsem njegovega emocionalnega in intelektualnega razvoja. Proces doživljanja je seveda odvisen tudi od ljudi, ki določeno pravljico otroku posredujejo, od okolja v katerem posluša pravljico in seveda od same pravljичne vsebine, sporočila, ki ga nosi pravljica ter otrokove notranje motivacije. Ob prvem poslušanju pravljice otrok pravljico zgolj preizkuša, tipa ali ga pritegne ali ne. Ob naslednjem poslušanju si bo ustvarjal svoje domišljjske slike. Seveda, če mu pravljico pripovedujemo. Otrok si tako ob pripovedovanju pravljice le-to v popolnosti izriše, z vsemi malenkostmi, ki so njemu osebno v danem trenutku pomembne. Tu je tudi skrit eden od razlogov, zakaj si otrok tolikokrat zaželi isto pravljico. Želi jo poslušati tako dolgo in tolikokrat, da si vso, od začetka do konca izriše v svoji domišljiji. Ker je naše pripovedovanje vedno prehitro, si otrok v enem samem pripovedovanju ne uspe izrisati celotne pravljice. Zato želi isto pravljico poslušati še enkrat in še enkrat in še enkrat, ..., dokler ne bo popolnoma narisana. Ko ima otrok pravljico dokončno izrisano, so izpolnjeni pogoji za naslednjo fazo poslušanja oziroma predavanja in prepuščanja pravljici. Tokrat se bo otrok prepustil dogajanju v pravljici kot pravljичni junak. Ob pripovedovanju se vživi v izbranega junaka, ki ni nujno glavni, in doživlja vse stiske, strahove in konflikte znotraj pravljice kot pravljичni junak. V tej fazi poslušanja pravljice je izredno pomemben njegov občutek varnosti. Tej fazi poslušanja lahko rečemo tudi priprava na življenje, saj se otrok ob soočanju z težavami, problemi, strahovi uči le-te premagovati. Tako kot jih bo moral premagovati, ko bo v realnem življenju naletel nanje. Otroci, ki jim je dana možnost, da se soočajo z konflikti, strahovi, problemi znotraj pravljice so tako v prednosti pred drugimi. Pravljica in pripovednik jim dajeta obilico možnosti premagovanja težav. Tu se otrok sooča svojim primarnim strahom, kar se ponavadi vsebinsko izraža z dajanjem v nič, neposlušnostjo, izgubo matere ali s tem, da so glavni junaki pojedeni.

Dejstvo je, da branje otrokom omogoča ustvarjanje domišljjskih slik in s tem ima otrok možnost »treniranja« možganov, grajenja občutka realnosti, logičnega mišljenja in ustvarjalnosti. Za vajo smo morali prisotni ugotoviti, kaj je skrit predmet na osnovi opisa, brez komentarja, zakaj se uporablja. Če človek ne zna poslušati, potem ne zna niti opisovati niti pripovedovati. Če ima otrok v svoji glavi izdelane slike, je zelo natančen.

Pravljice omogočajo, da se vsak sam nauči soočati in spopadati s problemi. Dobre pravljice preprečujejo, da so otroci agresivni, obtožujoči. Predavatelj je dal primer nogometnih

navijačev - huliganov, ki so lahko zelo agresivni, v strokovnem jeziku govorimo o klinično paranoidnih osebnostih, ki se bojijo staršev, partnerjev, šole, službe, obveznosti. Hans Christain Andersen je pisal dobre pravljice. Ko predavatelj govori o pravljicah, ima v mislih pravzaprav tudi pripovedke, basni, bajke, legende, mite itd. Skratka vse tiste literarne zvrsti, ki so nastale nekoč in jih je človek s pripovedovanjem prenašal iz roda v rod, do današnjih dni. V mislih ima zgodbe ljudskega izročila in nekoliko manj avtorske pravljice. Čeprav se tudi nekateri sodobni avtorji znajo po vsebini, simboliki in sporočilih pravljic približati ljudskim pripovedkam in pravljicam. Dandanes je pravih pravljic malo, v Sloveniji dobre pravljice pišeta na primer pokojni Janez Bitenc in Svetlana Makarovič.

Za Grimmove pravljice velja, da so precej krute. Za te pravljice je znano, da so simbolične. Simboli so enostavni in jasni, jasno je razvidno dobro napram zlo. Dejstvo pa je, da otrok ne vidi pretiravanja v pravljicah. Pravljice so črno-bele in konsekventne. Imajo jasna primarno sporočilo – junaki so za dobra dela nagrajeni in za slaba dela kaznovani. Za ubijanje je junak ubit, za krajo mu odsekajo roko, za laž mu odrežejo jezik. Odraslim se to zdi kruto, otrokom ne. Zelo močan filter pri tem je sam začetek pravljic, in sicer NEKOČ ... Za preprečevanje strahu pri prebiranju pravljic je pomembna dosledna uporaba beseda nekoč, ki ni naključno na začetku večine pravljic, predvsem tistih, ki imajo v vsebini takšne ali drugačne čudeže, zaplete in razplete, ki se v realnem svetu nikakor ne morejo zgoditi. Ta beseda otroka nezavedno postavi v stanje, ko je bil še v materinem telesu, kjer je bil popolnoma varen. Velikokrat je strah pri otroku zgolj del njegove igre ob poslušanju pravljice. Tako se namreč uči premagovati strahove. Vendar morajo ti strahovi izginiti, ko je pravljice konec. Če strahovi ostajajo, pa ni druge kot odkriti njihove vzroke, torej z otrokom počasi in nežno delati v smeri odprave strahov.

Otroci pri 7. letu že znajo ločiti med domišljijo in realnostjo. Tako kot v vseh stvareh je tudi pri pripovedovanju ali prebiranju pravljic otrokom potrebno paziti na pravo mero. Tako v kvantitativnem kot v kvalitativnem smislu. Pretirano poslušanje pravljic otroku lahko povzroči zmedenost, ki se kaže v težavah razmejevanja realnega in domišljjskega sveta. Otroku ni potrebno razumeti razlike, dovolj je, da jo predvsem v šolskem obdobju, ko se začne razvoj logičnega mišljenja, prepozna. Zato je moje mnenje, ki je bilo na dosedanjih seminarjih tudi že izrečeno, da je za otroka dovolj ena pravljica na teden. Na ta način si otrok ustvarja že omenjene domišljjske slike, ki jih neprestano preverja in ima možnost, da se 100 % posveti pripovedniku. Otrok v miru opazuje njegov obraz, mimiko, posluša barvo in intonacijo glasu, intenzivno občuti vsak telesni dotik in predvsem zadovolji svojo potrebo po biti z nekom, ki ga ima rad.

Če imajo otroci zvečer strahove in slišijo ali vidijo zvoke ali sence, moramo paziti, da tega ne ignoriramo, temveč otroku rečemo: »Jaz ne vidim, ne slišim, povej mi, kje.« Otrok živi v svojem domišljjskem svetu in odrasli moramo to spoštovati. Odrasli se ne zavedamo, kakšno škodo delamo s tem, ko otroka prepričujemo samo v naš prav. Otrok namreč ob neprestanem poudarjanju odraslih, da to kar vidi ne obstaja, da to kar sliši ne obstaja, da to kar čuti ni resnično, začne dvomiti v svoj spoznavni svet. Z leti odraščanja mu bo nezaupanje v to kar vidi, sliši in čuti ostalo in postal bo še en nesamozavesten, nezadovoljen odrasel človek, ki bo slepo sledil tistim, ki bodo imeli nanj najmočnejši vpliv.

Pri pripovedovanju pravljic moramo biti pazljivi, da v otroku ne vzbujamo strahospoštovanja (dedki in pravljice o lovcih, v smislu grozno je, ampak jaz sem s tabo). Gozd prikazuje nivo naših nagonov, bodisi materinskih, spolnih ali po preživetju. Tu je predavatelj naredil kratek test, ko smo mamice zaprle oči in si predstavljale enega konja, ki izstopa iz črede. Konj je bil seveda eleganten, lep, močan, dostojanstven in verjetno bel. Očkom je predlagal, naj si na tak način predstavljajo kravo.

Pravljica je z nami že od nekdaj. Le malo katere stvari preživijo tako dolgo kot je preživele pravljica. Nekoč je bila prisotna kot pripoved, potem kot knjiga, nato so prišli radio, televizija, kasetofon, video in računalnik. Noben medij ni celosten, če v svojem programu ne vsebuje tudi pravljice. Razlogi za njen obstoj so navidezno različni tako kot je različno pojmovanje pravljice, vendar je resnica samo ena; pravljico človeštvo potrebuje, tako otroci kot odrasli, tako moški kot ženske, tako pri nas kot povsod po svetu. Seveda pa televizija kot taka ni primerljiva z branjem pravljic.

Predavatelj je analiziral Grimmovo *Rdečo kapico* na način, ki mislim, da ga starši nismo pričakovali. Prvič psihoanalitično, drugič pa antropozofsko. Pri psihoanalizi je predavatelj povedal, da rdeča barva simbolizira prvo menstruacijo, torej spolno zrelost. Spolno zrela deklica gre prvič sama od doma, gre za t.i. iniciacijski obred, kot je v sodobnem svetu recimo matura. Mati želi otroku začrtati pot (naravnost, nič levo in desno). Na tej poti se najmeta dva tipa moškega; zapeljivec (volk), ki ima rad zrele ženske (babico), živi v gozdu, zelo je spreten z besedami in lovec (nadomestek matere), ki reši deklico, ki ni opravila naloge, zato ni sprejeta, sledi obred s hrano in pijačo ali poroka. Z antropozofskega stališča velja, da je srce=modrost=mati. Babica je skoraj boginja. Pramodrost ima skoraj božje lastnosti. Črna barva je simbol za denar. Denar zmore vse in denar dela denar. Svet bo pogubljen zaradi želje po materialnih potrebah. Zato v predmetni pravljici nastopa lovec=budna zavest. Predavatelj je povedal, kako precej pogosto stvari delujejo. Srečata se fant in dekle, zanosita, s pomočjo staršev kupita garsonjero, še enkrat zanosita, kupita hišo, avto, itd. Cena za to je visoka, ker so apetiti vedno večji. Če se v moškem ne prebudi lovec=budna zavest, potem je malo možnosti, da bosta partnerja imela polno življenje. Treba se je ustaviti, ko dobimo ta občutek, kajti želja po pridobivanju materialnih stvari nas slepi. Statistično gledano 40 % zakonov, v katerih je en partner star manj kot 23 let, po treh letih razpade. Ravno v pravljičah je en del zavesti (ponavadi lovec) vedno na preži. Odrasli živimo v vedno hitrejšem svetu, ki ga obvladuje temna sila materialnost, ki se izraža skozi kapital, bančništvo, trgovino, politiko itd. Ta "volk" kot ga poimenuje Marie C. Siebert, usmerja našo pozornost v materialnost, v potrošništvo, stran od ljubezni in druženja, stran od medsebojnega razumevanja in spoštovanja. Usmerja nas kot Rdečo kapico v cvetje prevare, v materialnost. Iz dneva v dan nas odrasle spremlja skrb za preživetjem, ki pa že dolgo ni več le fizično preživetje, temveč zopet le navidezno. Ves čas nas spremljajo položnice, krediti, primerni avtomobili, premajhni zaslužki, skratka nič lepega. Med tem, ko mi odrasli tavamo po gozdu in nabiramo cvetje, pa otrok brezskrbno živi v svojem domišljijem svetu in se poigrava z vsemogočimi bitji, predmeti in dogodki. Otrok ne razume (in prav je tako) skrbi odraslih, ne razume razlike med duhovnim in materialnim in se ne sprašuje, ali je mogoče, da so z Marsa prišli zajčki in pojedli vso sosedovo deteljo. Ob teh stvareh se otrok zabava, si jih predstavlja, se znotraj njih igra in razvija.

V zaključni debati smo se bežno dotaknili nekaj sorodnih tem. Predavatelj je povedal, da spoštuje starše, ki so toliko pogumni, da imajo svobodne otroke. Težko je ustvariti

svobodnega otroka, težko ga je imeti. Bolje je otroku pripovedovati kot brati, prvo je blizu modrosti. Slikanice so galerija za otroke, tu so podobe (stereotipne) že ustvarjene. Sporočilo mora biti jasno izraženo, besedilo mora biti na isti strani kot ilustracija. Otrok si mora podobe ustvarjati sam, čim manj mu moralizirajte. Dejstvo pa je, da je bolje brati kot slabo pripovedovati. Otroku je treba brati že v trebuhu, do 3. leta so primerne pesmice, nato je čas za pripovedovanje pravljic. Televizija dela otroke pasivne, primernejši je računalnik. Vloga mačeh v pravljicah ni sporna, gre namreč za pripravo na življenje.

Za konec nas je predavatelj presenetil s pravljico in predvsem z zloženko iz časopisnega papirja.

Ker nam je bila na voljo predavateljeva predloga o njegovem siceršnjem delu, si dovoljujem dodati še nekaj, za kar na predavanju ni bilo časa, in sicer spodbujanje smisla za humor pri otrocih. Smisel za humor je pri otrocih prirojen. Na različnih stopnjah razvoja otroka v smeh spravljajo različne stvari, dogodki ali ljudje. Vedno pa je humor povezan z otrokovim intelektualnim razvojem. Saj gre pri humorju pravzaprav za mentalno poigravanje z idejami. Za uspešen razvoj smisla za humor pri otrocih je pomembnih več stvari: ustrezen intelektualni razvoj, občutek varnosti, jasno začrtane meje in spodbude iz okolja. Smeh je znak otrokovega zdravja, veselost je normalno čustveno stanje otroka, ki se lepo razvija. Otrok zelo kmalu spozna moč nasmeha in z njim premaguje »jezne« starše, omreži vzgojiteljico itd. Smeh pa ima še eno pomembno vlogo; otroku pomaga, da ne dramatizira svojih strahov in da se sooči z njimi. Zelo pomembno je vedeti, da pozitivno mišljenje s seboj nosi tudi pozitivna čustva in razpoloženja.

Hvala staršem za obisk strokovnega srečanja, ki je bilo v sklopu praznovanj rojstnega dne Hansa Christiana Andersena, in hvala predavatelju za odlično podano vsebino.

Povzetek naredila Anja Černe s pomočjo predloge o predavateljevem delu